

bevidsthed«. Det er snarere, hvad man på jævnt dansk kalder sladder«.

John T. Lauridsens anmeldelse i *Fortid og Nutid* ser nærmere på de overordnede forhold uden at gå i detaljerne. Han vurderer bl.a. kapitlet om tiden før 1945 i *Det danske mindretal* som bogens bedste. (John T. Lauridsen, *Fortid og Nutid* 3, 1995, s. 274-275). Johan Runge er i sin anmeldelse i *Sønderjyske Årbøger* af den modsatte opfattelse. (Johan Runge, *Sønderjyske Årbøger* 1995, s. 516-522). Runge gennemgår flere kapitler bl.a. det om tiden før 1945 og konkluderer, at »Kapitlet om tiden før 1945 er bogens svageste.... Dog værst er et utal af faktuelle fejl«.

På det overordnede plan virker bøgerne godt gennemarbejdet. Noteapparatet med mere gør, at fremstillingerne virker pålidelige. Men bøgerne er problema-

tiske. Runge sammenfatter kritikken og problematikken på følgende måde: »Man har lov til at beundre NVs flid, men man er nødt til at beklage hans manglende brug af historisk arbejdsmetode og mangel på selvkritik. De to bøgernes værdi ligger i deres ophobning af en gevaldig mængde relevant og irrelevant stof. Gider man udsætte sig for dette stof, og er man rede til at slide sig igennem NVs bøger, for at udvinde deres ekstrakt, så kan man danne sig et differentieret billede af det danske mindretal med hensyn til forskellige sociale forhold, politiske holdninger og danske eller mere hjemstavnsorienterede identiteter samt deres geografiske placering i Sydslesvig, især uden for Flensborg.... Et resultatorienteret studium af NVs bøger kræver imidlertid en kæmpeindsats«.

Michael Klos

NORDEN

Sven Tägil (ed.): *Ethnicity and Nation Building in the Nordic World*. (Hurst & Co., 1995). 333 s., 12.95 £.

Bogen indeholder en række analyser af nationsdannelsesprocesser og etniske mindretalsforhold i Norden, foretaget af forskere fra alle de nordiske lande. Norden er valgt som undersøgelsesområde, fordi Norden på to afgørende punkter adskiller sig fra de fleste andre regioner i verden: 1) I de nordiske lande i dag er der et sammenfald mellem nation og stat, som man ikke finder tilsvarende ret mange andre steder. 2) I sammenligning med stater og nationer i andre regioner har de nordiske lande i en usædvanlig lang periode (næsten 200 år) frem til i dag levet i fredelig sameksistens.

Fremstillingen er inddelt i fire hoved-

afsnit. Første hovedafsnit består kun af en enkelt artikel. Her diskuterer Sven Tägil forskellige teoretiske og definitions-mæssige spørgsmål i forbindelse med bogens overordnede emne.

Det andet hovedafsnit indeholder tre artikler om nationalismens og nationens fremkomst i tre tidligere og nuværende danske områder i Nordatlanten: Island, Færøerne og Grønland, skrevet af henholdsvis Gunnar Karlsson, Hans Jacob Debes og Axel Kjær Sørensen. Der er tale om tre interessante synteser, hvor der lægges stor vægt på strukturelle forklaringer i drøftelsen af årsagerne til nationalismens opståen.

Gunnar Karlsson sætter 1851 som *terminus ante quem* for nationalismens fremkomst i Island, og han peger på to hovedårsager til fænomenets opdukken:

1) På trods af, at det islandske samfund ikke var et industrisamfund, havde det ét af industrisamfundets karakteristika: Det var præget af en stor geografisk og social mobilitet. Dette medførte, at indbyggerne i meget ringe grad identificerede sig med et bestemt lokalområde eller en bestemt social klasse. I stedet identificerede de sig med hele landet. 2) Gruppen af de mest velhavende islandske bønder frygtede, at enevældens afskaffelse og indførelsen af et borgerligt styre i Danmark ville medføre en reduktion af deres magtposition i Island. Enevældens fald kom således til at betyde en øget interesse hos denne traditionelt magtfulde gruppe for en udvidelse af Islands autonomi.

Den færøske nationalisme viste sig senere end den islandske. Jacob Debes fastsætter dens gennembrud til 1876. Ophævelsen af det kongelige handelsmonopol og væksten i fiskeriet var blandt de faktorer, der gav mulighed for omdannelsen af det færøske samfund til et moderne samfund med en stor geografisk og social mobilitet og dermed for skabelsen af en færøsk nationalisme.

Axel Kjær Sørensen skildrer udviklingen af den grønlandske nationale bevidsthed og af de grønlandske ønsker om autonomi i forhold til Danmark som en meget gradvis proces. Nationalismen slog først for alvor igennem i løbet af dette århundrede. Tilbagegangen for sælfangererhvervet, bl.a. som følge af verdensmarkedets faldende efterspørgsel på animalsk fedt, tillægges stor betydning som forklaringsfaktor i forbindelse med den tiltagende patriotisme fra omkring år 1900. Det gamle fangersamfunds omdannelse til et moderne samfund med fiskeri og industri som de vigtigste næringsveje medførte en skærpet opmærksomhed blandt grønlænderne om deres egne kulturværdier og et tiltagende ønske om at blive opfattet som et folk på lige fod med danskerne.

Bogens tredje hovedafsnit beskæftiger sig med forskellige etniske mindretals forhold inden for de nordiske landes grænser. Helge Salvesen skriver om samerne, Einar Nemi om de finske mindretal i Norge og Sverige og Max Engman om karelerne. Hver af disse tre artikler har karakter af en gennemgang af den givne minoritetsgruppes historie samt en analyse af de etablerede stater Norges og Sveriges (samt Finlands og Ruslands) politik over for gruppen på forskellige tidspunkter.

Der gøres bl.a. rede for, hvordan staternes minoritetspolitik i nogen grad har været bestemt af sikkerhedspolitiske hensyn. Nordmændenes og svenskernes frygt for, at deres landes finske mindretal på grund af slægtskabet med befolkningen i storfyrstendømmet Finland ville fungere som en russisk »femtekolonne« i en evt. norsk-svensk konflikt med Rusland, var således medvirkende til den aktive assimilationspolitik over for dette mindretal fra ca. 1860. Trusselsperceptionen var imidlertid nok fejlagtig. Som der også gøres rede for i Max Engmans artikel om forholdet mellem finner og svenskere i Finland, opbygges der i tiden, medens Finland hørte under Rusland, en stærk selvstændig, finsk nation, hvis indbyggere ikke identificerede sig med russerne.

Den sidste af dette hovedafsnits artikler er Lorenz Rerups skildring af nationalismen i Slesvig. I sin analyse af det dansk-tyske spørgsmål i forrige århundrede viser Rerup bl.a., hvordan nationalismen blev brugt som middel i den politiske kamp mellem forskellige sociale klasser. De enkelte nationale bevægelser var således i nogen udstrækning knyttet til bestemte sociale grupper.

Rerup giver også en fyldig redegørelse for udviklingen med hensyn til det danske og det tyske mindretal i henholdsvis Syd- og Nordslesvig i årtierne efter Genforeningen.

Bogen afsluttes med en artikel af Harald Runblom om immigrationen til de skandinaviske lande efter 2. Verdenskrig. Hans artikel indeholder en række præcise oplysninger om indvandringen og dens karakter i forskellige perioder. I sin diskussion af indvandringens kulturelle konsekvenser når han imidlertid kun til at fremsætte nogle meget generelle betragtninger.

Bogen indeholder altså en samling interessante analyser af en række komplekse spørgsmål. De enkelte indlæg må betragtes som særdeles vægtige bidrag til forskningen inden for det område, de hver især omhandler. En del af artiklerne udmærker sig desuden ved af og til at betragte empirien i relation til forskellige etnicitets- og »nation building«-teorier.

I indledningsafsnittet erklærer redaktøren, at bogens undersøgelse af de etnisk-nationale relationer både vil bestå i at analysere »den specifikt nordiske model« og i at placere denne i en større kontekst, såvel teoretisk som empirisk. Denne hensigtserklæring synes imidlertid ikke helt at blive opfyldt. Mange af artiklerne behandler udviklingen med hensyn til en enkelt af de nordiske nationer eller etniske grupper, uden at der foretages ret megen komparation, hverken mellem de nordiske nationer indbyrdes eller mellem den nordiske region som helhed og andre regioner. Der findes heller ikke nogen afrundende artikel, hvor »den specifikt nordiske model« bliver holdt op mod andre »modeller« fra andre dele af verden.

Dette forhold ændrer imidlertid ikke ved, at der er tale om en række undersøgelser af meget høj kvalitet.

Lars Hovbakke Sørensen

Göran Malmstedt: *Helgdagsreduktionen. Övergången från ett medeltida till ett modernt år i Sverige 1500-*

1800. (Avhandlingar från Historiska institutionen i Göteborg nr. 8). (Historiska institutionen, 1994). 285 s.

Afhandlingens første del gennemgår kalenderen ved middelalderens slutning. Der var omtrent 100 helligdage pr. år (inkl. søndage). Deres fordeling var meget uregelmæssig; i visse perioder (f.eks. påske og jul) var der mange, i andre kun få. I modsætning til tidligere forskning mener forfatteren, at de fleste af disse helligdage virkelig var arbejdsfrie. Han bygger det på få eksempler fra den udenlandske sekundærlitteratur og på regnskaber fra ét svensk bjergværk fra årene 1533 og 1534.

Kirkeordningen fra 1571 afskaffede omtrent halvdelen af de middelalderlige helligdage. 32 helligdage, der kunne falde på en hverdag, blev opretholdt. I de næste årtier forsøgte kongerne Johan III og Karl IX at øge henholdsvis mindske antallet af helligdage, men for det meste af det 17. århundrede var det kirkeordningens bestemmelser, der gjaldt. Kirkeloven fra 1686 førte til, at aposteldagene blev reduceret til halve helligdage, hvor arbejde var tilladt efter gudstjenesten.

Der fandtes også en trend modsat »helligdagsreduktionen«. Som i andre lutherske lande blev der også i Sverige allerede i reformationstiden anordnet bededage for hele riget. Fra omkring 1620 var det som regel tre dage pr. år, efter 1675 endda fire. På bededagene var alt arbejde strengt forbudt, og manglende deltagelse i gudstjenesten blev straffet.

Efter mange diskussioner og mod bondestandens stemmer vedtog rigsdagen i 1741 at inddrage alle aposteldage, gangdage og tredjedagene i julen, påsken og pinsen samt Mariæ besøgelsesdag og skærtorsdag. Det førte til arbejdsnedlæggelse og oprør forskellige steder i landet. I 1743 blev den to år